

2. Спеціальна психологічна підготовка бійців груп захоплення повинна базуватись на дії на їх психіку максимально наближених до реальних умов виконання оперативних завдань.

Перспективою подальших досліджень має бути розроблення шляхів психотерапії постраждалих бійців груп захоплення.

Література

1. Лефтеров В. А. К вопросу об эффективности использования психологических тренингов в правоохранительной деятельности / В. А. Лефтеров // Право і безпека. – 2005. – № 4'3. – С. 186–188.

Надійшла до редколегії 17.06.2010

УДК 159.942

М. О. ЧМІЛЬ,

кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
навчально-наукового інституту підготовки фахівців міліції громадської безпеки
Харківського національного університету внутрішніх справ,

О. С. СКЛЯР,

курсант 4-го курсу
Харківського національного університету внутрішніх справ

СУЇЦИД У СПІВРОБІТНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ТА ЙОГО ПРИЧИНИ

*Найвища зарозумілість – або зневага, або прояв безсилля духу...
Бенедикт Спіноза [2]*

Наведено результати досліджень основних причини, які зумовлюють суїцид у працівників міліції. Розглянуто вплив умов праці на це негативне явище.

ЧМІЛЬ М. А., СКЛЯР О. С. СУИЦИД У СОТРУДНИКОВ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ И ЕГО ПРИЧИНЫ

Приведены результаты исследований основных составляющих, которые являются причинами суицида работников милиции. Рассмотрено влияние условий труда на это негативное явление.

CHMIL M., SKLIAR O. SUICIDE OF POLICE OFFICERS AND ITS REASONS

Research results of basic reasons which are the causes of police officers' suicide are presented. Influence of labour conditions on this negative phenomenon is considered.

Самогубство є вкрай негативним явищем для кожної країни. Це явище має соціальне, економічне, політичне, релігійне та психологічне підґрунтя. Рівень самогубств в Україні з 1999 по 2003 рр. нами досліджувався раніше (рис. 1). В Україні у 2006 р. зареєстровано 63000 смертей, з яких самогубство становила 15,9 %. В інших країнах світу це питання сто-

їть не так гостро. На 100 тис. населення у Швейцарії зафіксовано 24,4 самогубств на рік, у Бельгії – 23,1, у Японії – 21,1, у ФРН – 20,3. Найбільш небезпечно це явище впливає на діяльність силових структур. Тому нами було розглянуто проблеми та основні причини виникнення суїциду серед правоохоронців.

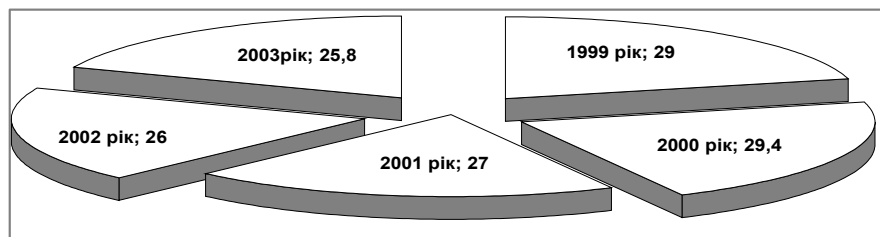

Рис. 1. Кількість самогубств в Україні на 100 тис. населення за роками

Як проблема самогубство властиве будь-яким верствам населення. Сфера органів внутрішніх справ (далі – ОВС) не є винятком. Балансування на межі нервово-психічних зривів досить часто призводить до порушення дисципліни та законності, пияцтва, а в низці випадків – до самогубства. За статистикою серед причин смерті працездатного населення в нашій країні суїцид посідає четверте місце, а в ОВС – третє.

У першій половині минулого століття почався психологічний період у вивченні самогубств (у 30-х рр. вважали, що суїцид – це

прояв психічного захворювання), виникло багато теорій, які намагалися пояснити суїцид [4]. Наприклад, З. Фрейд писав, що самогубство притаманне кожній людині, оскільки в ній наявні два початки: «ерос» – життя і «танатос» – смерть. І. Павлов говорив, що людина позбавляє себе життя, коли в неї відсутній «рефлекс мети».

На сьогодні доведено, що психологічна патологія не є основною причиною суїциду, доказом цього є те, що більше 90 % суїцидальних працівників – це психічно здорові люди віком від 25 до 45 років (рис. 2).

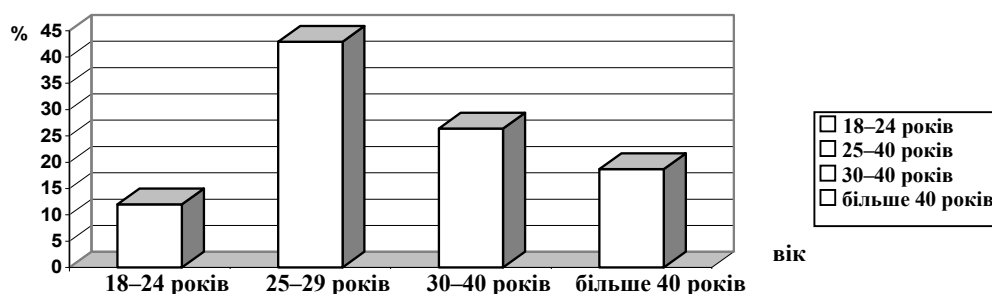

Рис. 2. Розподіл випадків самогубств серед особового складу ОВС за віком

Основною детермінантою суїцидальної поведінки є соціально-психологічна дезаптація особистості. Самогубство завдає удару не лише державі, але й авторитету ОВС. Суїцидні випадки призводять до значних втрат особового складу, завдають великої моральної шкоди як сім'ям загиблих працівників, так і

авторитету ОВС. Самогубства залишаються однією з головних причин загибелі правоохоронців (рис. 3). У середньому за рік в Україні серед загальної кількості загиблих працівників МВС приблизно 40 % становлять особи, які скоїли самогубство.

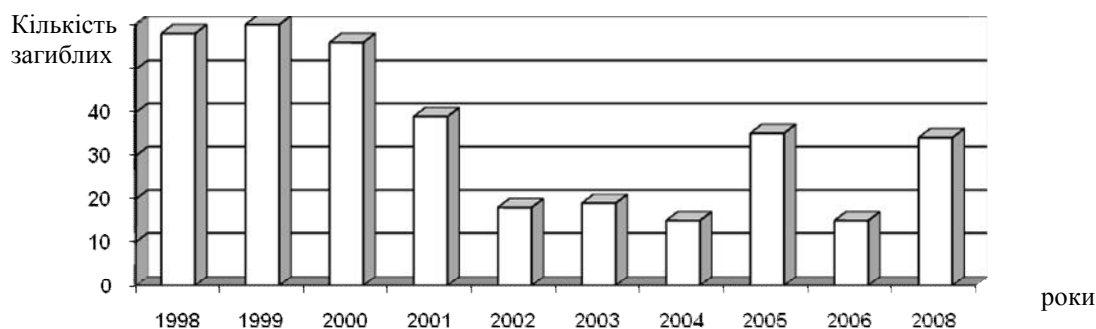

Рис. 3. Кількість загиблих працівників міліції в Україні від суїциду

За нашими дослідженнями найбільш вагомими причинами суїциду є:

а) умови праці – 19 % (незручний графік роботи, ризик діяльності, зв'язок із криміналом, соціальне забезпечення, фізичне і моральне виснаження тощо);

б) конфлікти в колективі – 44 % (конфлікти серед співробітників, службова зрада, приховування інформації, зверхнє ставлення колег, відверті на-

клепи та погрози тощо);

в) стосунки з керівництвом – 37 % (негативні стосунки з керівництвом, нереагування на прохання, приниження перед колективом, ставлення нездійснених завдань тощо).

Аналіз самогубств, скоєних працівниками ОВС України, свідчить про специфіку суїцидальної ситуації. Так, значна кількість проаналізованих самогубств працівників мала

демонстративний характер і здійснювалась на очах рідних, друзів, колег та інших осіб, значущих для суїцидента, що, у свою чергу, свідчить про наявність деструктивного конфлікту між суїцидентом і цими особами, а також про усвідомлене прагнення заподіяти їм таким чином шкоди.

Умови служби впливають на працездатність особового складу ОВС. Психічні порушення, пов'язані з екстремальними умовами праці, тривають від 1 тижня до 30 років. У 10 % психічні порушення згодом ускладнюються, у 20 % симптоми залишаються, у 40 % симптоми залишаються у стертій формі, а у 30 % ознаки розладів за цей період цілком зникають.

За роки незалежності Україна втратила цілий полк правоохоронців, а дивізія (5 тисяч) – стали інвалідами. Наприклад, лише у 2008 р. загинуло 131 і травмовано 3458 працівників (суїцид – 34 особи). Це можна пояснити ще одним аспектом, пов'язаним із режимом праці і відпочинку, а саме зниженням інстинкту самозбереження, що призводить до підвищення травматизму. Зростання рівня захворюваності, травматизму змушує правоохоронця думати, що він не відповідає своїй посаді і не може виконувати поставлені завдання.

Теоретично і практично жертвою службового стресу може стати будь-який працівник. Ці прояви залежать від рівня службової дисципліни і морально-психологічного клімату в колективі [3]. Якщо в колективі панує дух однодумства та поваги, то, звісно, згасатиме або взагалі зникне дев'янтна складова, якщо ж навпаки – чекай біди. Американські вчені дослідили, що рівень стресового напруження при сварці у колективі дорівнює стресу під час нападу озброєного злочинця [1].

Значна роль у запобіганні самогубствам

належить керівникам ОВС, які не виконують своїх функцій належним чином. Існує ряд наказів, які регламентують суїцидальну профілактику (наказ МВС України № 755 від 5 липня 2004 р. «Пріоритетні напрями наукових та дисертаційних досліджень, які потребують першочергового розроблення і впровадження в практичну діяльність органів внутрішніх справ на період 2004–2009 років»; наказ МВС України № 803 від 4 липня 2004 р. «Про недоліки в організації самогубств серед особового складу органів внутрішніх справ та заходи щодо їх усунення» тощо), але натомість їх виконання ледь помітно.

На превеликий жаль, відомі випадки, коли в підрозділах ОВС трапляються випадки суїциду і керівництво робить усе для того, аби звільнити працівника задалегіть без усяких наслідків для себе, адже набагато спокійніше поставити підпис на «Прохання направити нові кадри для несення служби», ніж на відповідати за фактом суїцидальної події.

Несприятливі умови праці та життєві обставини, конфлікти у колективі та з керівництвом у певних випадках поряд з іншими чинниками ризику можуть призвести до суїциду. Неприпустимо залишати працівника, що перебуває у кризовому стані, наодинці із самим собою; у цей період до співробітництва з ним варто залучити спеціалістів.

Створення комфортних умов на робочому місці, зниження ступеня небезпеки, рівня травматизму та загибелі, підтримання нормативних і законодавчих вимог до умов праці, соціальний захист та матеріальне забезпечення здатні суттєво зменшити кількість самогубств у органах та підрозділах системи МВС України. Саме ці заходи можна назвати заходами профілактики суїциду.

Література

1. Бородін С. В. Самогубства за кордоном / С. В. Бородін // Наукові і організаційні проблеми суїцидології. – М., 1983. – С. 5–7.
2. Львова И. Н. Суицид как объект изучения: философско-правовой аспект / И. Н. Львова // Современное право. – 2007. – № 1. – С. 5.
3. Сулицький В. В. Психологія суїцидальної поведінки : монографія / В. В. Сулицький. – К. : Леся, 2001. – 316 с.
4. Тимченко О. В. Аутоагресивна поведінка працівників органів внутрішніх справ України (соціально-психологічні детермінанти виникнення, методи превенції та профілактики) : монографія / О. В. Тимченко. – Донецьк : Донец. ун-т внутр. справ МВС України, 2003. – 236 с.

Надійшла до редколегії 07.04.2010